

Kan Sverige byggas ur krisen?

Att bygga Sverige ur krisen är lättare sagt än gjort, hävdar Sune Jussil. För det första ger inte längre befolkningsökning, flyttning inom landet och ökade realinkomster samma efterfrågetryck som tidigare. För det andra gör besparingarna i den offentliga sektorn att såväl det direkta offentliga byggandet som den offentliga finansieringen minskar. För det tredje är byggsektorn i hög grad beroende av byggverksamheten i omvärlden, där byggandet under lång tid har minskat. Också i Sverige minskar nu byggproduktionen. För att vända utvecklingen krävs bättre kunskaper om och målmedveten styrning av byggproduktionen .

"Bygg Sverige ur krisen" är fältropet i tiden. Bakom detta fältrop står Byggnadsentreprenörföreningen och Byggbörförbundet. Arbetstagarorganisationerna har redan tidigare lagt fram program i samma syfte, fast med stillsammare metoder och med andra föreslagna medel än byggarna. Tanken är att en ökad aktivitet i byggsektorn skall bidra till att lösa våra ekonomiska problem.

Jag vill i denna artikel försöka visa att de grundläggande förutsättningarna för byggproduktionen har ändrats i flera väsentliga avseenden. Mina slutsatser är för det första att det blir mycket svårare att upprätthålla en hög nybyggnadsverksamhet i framtiden och för det andra att det krävs en betydligt bättre kunskap om och mer målmedveten inriktning av byggandet än hittills för att upprätthålla den totala byggproduktionen.

Först några elementära fakta om byggsektorns betydelse för sysselsättning och ekonomi.

SUNE JUSSIL är departementsråd i Bostadsdepartementet.

Byggsektorn och samhällsekonomin

Värdet av den totala byggproduktionen (inkl anläggningsverksamhet och reparationer av byggnader och anläggningar) svarar mot närmare 15 procent av BNP. Byggnadsinvesteringarna utgör ca 60 procent av all investeringsverksamhet. Den egentliga byggproduktionen sysselsätter för närvarande ca 300 000 personer. Ungefär lika många är sysselsatta med produktion av varor och tjänster till byggverksamheten. Dessutom sysselsätts ett stort antal personer med olika förvaltningsuppgifter för byggnadsbeståndet. Några statistiskt tillförlitliga uppgifter om antalet sysselsatta med förvaltning av byggbeståndet finns inte. Sannolikt är uppemot 200 000 personer sysselsatta med förvaltning. Ungefär 800 000 sysselsatta, dvs närmare 20 procent av alla yrkesverksamma, torde därför, direkt eller indirekt, vara beroende av byggverksamheten och byggnadsbeståndet.

Redan byggverksamhetens storlek och betydelse för sysselsättningen motiverar att den uppmärksammas och ägnas stor omsorg i den ekonomiska politiken. Detta gäller också politiken för

alla de delsektorer som har betydelse för byggproduktionen. Av delsektorerna svarar bostadssektorn för drygt en tredjedel av den totala byggproduktionen.

Byggverksamheten har dessutom stor betydelse för vår utrikeshandel. Svenska företags byggande i utlandet har ett produktionsvärde på ca fem miljarder kr per år. Sysselsättningseffekterna i Sverige av detta byggande är emellertid förhållandevis obetydliga. Det rör sig om högst 5 000 personer. Antalet sysselsatta med tillverkning av byggmaterial för export är betydligt större och uppgår till ca 45 000 personer. Om bakomliggande led medräknas, torde den svenska byggmaterialexporten sysselsätta inemot 100 000 personer. Exportvärdet är ca 14 miljarder per år. Också importen till det svenska byggandet är betydande, även om importandelen är betydligt lägre än i de flesta andra branscher. Andelen, innefattande byggmaterial, energi, transporter o dyl, har tidigare legat på drygt 15 procent men ser för närvarande ut att öka och torde uppgå till 12—13 miljarder per år. Importen av enbart byggmaterial uppgår för närvarande till ca 8 miljarder kr årligen.

Den övervägande delen av den inhemska byggproduktionen är beroende av offentlig finansiering. Den statliga och kommunala byggverksamheten utgör ca 40 procent av all byggproduktion. Byggverksamheten i bostads- och energisektorn, som är starkt beroende av offentlig finansiering, och över huvud taget av offentliga beslut, uppgår också till ca 40 procent. Resten, ca 20 procent, faller på näringslivet. Industrins byggnadsinvesteringar svarar för närvarande för 5—7 procent av den totala byggproduktionen.

Förutsättningarna för byggproduktionen har ändrats väsentligt i flera avseenden. Det är framför allt tre förhål-

Tabell 1. Folkökning i genomsnitt per år.

1940-talet	1950-talet	1960-talet
67 000	45 500	58 500
1970-talet	1980-talet (prognos)	
25 000	10 000	

landen som förtjänar att uppmärksammas mer än vad som är fallet i den ekonomiska och politiska debatten. Det första är nybyggandets beroende av *befolkningstillväxt och flyttningsrörelser* inom landet. Det andra är byggproduktionens stora beroende av *offentlig finansiering* och *ekonomisk tillväxt*. Det tredje är byggmaterialindustrins beroende av det *utländska byggandet*.

Befolkningstillväxt och flyttningsrörelser

På 1940-, 50- och 60-talen hade Sverige en förhållandevis hög befolkningstillväxt. Befolkningsökningen var en viktig förklaring till att nybyggnadsverksamheten under dessa decennier kom att ligga på en hög nivå. Den ökande befolkningen krävde ett ökat byggande av bostäder, skolor, sjukhus och över huvud taget nya byggnader för offentlig och kommersiell service. Befolkningsökningen i sig skapade efterfrågan på alla möjliga slag av varor och tjänster. Byggnader och anläggningar måste uppföras för att dessa varor och tjänster skulle kunna produceras.

Befolkningsökningen avtog markant under 1970-talet. Ökningen blir ännu mindre på 1980-talet. Ökningstakten ser i sammandrag ut på följande sätt (se *tabell 1*). I början av 1990-talet kommer det med stor sannolikhet att bli en befolkningsminskning.

Befolkningsutvecklingen har redan medfört att efterfrågan minskat på nya byggnader och anläggningar. Det gäller främst bostäder, skolor, sjukhus och

byggnader för kommersiell och offentlig service.

Den minskade efterfrågan på nya byggnader och anläggningar har förstärkts av en annan tendens. Flyttningsrörelserna inom landet har minskat påtagligt. Fram till 1970 orsakade de omfattande flyttningsrörelserna ett betydande nybyggnadsbehov. Nya bostäder, skolor och byggnader för offentlig och kommersiell service behövde uppföras på platser dit befolkningen flyttade. Redan byggda bostäder och byggnader övergavs och revs på platser varifrån befolkningen flyttade.

De flyttningsrörelser jag avser är främst nettoflyttningen från glesbygd och småorter till tätbygd och större städer. Dessa flyttningar var i slutet av 1970-talet mindre än en tredjedel av vad de var ett decennium tidigare. Självfallet kan flyttningsrörelserna öka på nytt. Det kan ske både genom en medveten rörlighetsstimulerande politik och/eller som en följd av inte önskade strukturförändringar i vårt näringsliv. Motståndet mot ökad geografisk rörlighet tycks för närvarande dock vara mycket starkt oavsett hur behovet av rörlighet motiveras.

Inom bl a bostadssektorn har de nu nämnda förhållandena redan fått påtagliga effekter. Ökningen av antalet personer i hushållsbildande åldrar har stagnerat. På 1980-talet är ökningstakten mindre än hälften av vad den var på 1960-talet. På 1990-talet blir det en minskning av befolkningen i hushållsbildande åldrar. Avgången av bostäder, som har samband med flyttningsrörelserna, är mindre än hälften av vad den var för 10–15 år sedan. Det minskar nybyggnadsbehovet i motsvarande mån.

Nybyggandet av bostäder och andra byggnader går alltså ner som en följd av minskad befolkningsökning och minskade flyttningsrörelser. Det stora be-

	1970	1980
Nybyggnad	75 %	65 %
ROT-sektorn	25 %	35 %

stånd av bostäder och byggnader som redan har uppförts skapar emellertid en omfattande byggnadsverksamhet i form av ombyggnader och underhåll. Detta förhållande kan utläsas från statistiken över den *totala byggproduktionens* fördelning. Under 1970-talet har den totala byggproduktionen legat på en i stort sett oförändrad nivå (i fasta priser). Nybyggandet har emellertid minskat med ca 15 procent medan reparations- och ombyggnadsverksamheten har ökat med ca 45 procent. Relationen mellan nybyggnad och den sk ROT-sektorn (reparationer, ombyggnader och tillbyggnader) har därför ändrats väsentligt (se *tabell 2*).

Inom *bostadssektorn* har denna förändring varit ännu mer påtaglig. ROT-sektorn har (mätt i fasta priser) ökat med mer än 100 procent under 1970-talet medan nybyggnadsinvesteringarna har minskat med drygt 30 procent. Totalt sett har byggproduktionen i bostadssektorn faktiskt ökat under 1970-talet. ROT-sektorn är nu ungefär lika stor som nybyggandet. Relationen mellan nybyggandet och ROT-sektorn har därför ändrats på ungefär följande sätt (se *tabell 3*).

ROT-sektorn har alltså fått en allt större betydelse för byggverksamheten. Även industrin i bakomliggande led berörs i hög grad av denna förändring. Underhållet av det stora byggnadsbestånd vi redan har, kräver avsevärda mängder byggmaterial. Det är emellertid fråga om delvis andra materialslag än för nybyggande.

Bostadssektorn är ett exempel på detta. Bostadsbeståndets storlek — vi har snart en lägenhet på varannan svensk — och ålder medför ett årligt underhåll som för närvarande svarar mot 35—

40 000 nybyggda lägenheter i flerbostadshus. Underhållsvolymen ligger för lågt på en dåliga finansieringsförutsättningar m m. Den borde ha en volym som årligen svarar mot ca 55–60 000 nybyggda lägenheter.¹

I stora drag gäller att underhåll — liksom för övrigt ombyggnad — är något mer arbetsintensivt och något mindre materialintensivt än nybyggnad av bostäder. Skillnaden är emellertid stor när man ser till olika materialslag. Nybyggnader kräver t ex stora mängder trä, järn och cement. Vid underhåll är däremot materialbehovet större för utrustning och husdelar som har kortare livslängd. Ett exempel på en sådan utrustningsdel är kylskåp. Det behövs för närvarande ca 45 000 kylskåp om året för nybyggandet av bostäder. I beståndet av bostäder räknar man med att kylskåp behöver bytas i genomsnitt vart 12:e år. Beståndet av lägenheter kräver då drygt 300 000 kylskåp per år. En annan väsentlig skillnad mellan nybyggandet och insatserna i beståndet gäller följdinvesteringar. Vid nybyggnad krävs stora kommunala nyinvesteringar i vägar, gator, vatten, avlopp o dyl vilka över huvud taget inte blir aktuella vid underhåll.

De förutsättningar som råder för bostadssektorn råder i stor utsträckning också för övrigt byggande. Möjligheterna till en ökad tillväxt av nybyggnadsverksamheten är, generellt sett, inte stora. Däremot ger byggnadsbeståndets storlek och åldersfördelning goda förutsättningar för ökad byggproduktion i form av underhåll, förbättring, energibesparing, ombyggnader och kompletteringar. En avsevärd del av vårt byggnads- och anläggningsskapital kom till under perioden 1960–75. Dessa byggnader och anläggningar behöver nu underhållas och förbättras. Det gäller därför för alla som är engagerade i byggsektorn — byggföretag, byggmaterial-

Tabell 3.

	1970	1980
Nybyggande av bostäder	75 %	50 %
ROT-sektorn	25 %	50 %

industrin, myndigheter och politiker — att vara beredda på och ställa om sig till den nya situationen.

Ekonomisk tillväxt och byggproduktion

Det är uppenbart att en ökad byggproduktion skulle utgöra ett viktigt bidrag till en ökning av den ekonomiska aktiviteten i samhället. Frågan är vad det finns för förutsättningar för en sådan ökning. Jag har redan nämnt förändringar av två grundläggande förhållanden — den starkt avtagande befolkningsökningen och de minskade flyttningsrörelserna — som minskar behovet av nybyggnadsverksamhet. Den minskade tillväxten och den allmänt ogynnsamma samhällsekonomiska situationen förstärker dessa effekter. Under de senaste decennierna har vi ökat vår byggnadsstandard utöver vad de demografiska förhållandena krävt. Det gäller i särskilt stor grad bostadsstandarden. Men det gäller också många andra områden — skolväsendet, sjukvården, fritiden m m. Den tidigare goda tillväxten tillät också sådana standardökningar.

Under 1980-talet kommer den ekonomiska tillväxten att vara lägre än tidigare. Utrymmet för såväl privat som offentlig konsumtionsökning blir då ytterst begränsat. Effekterna av minskad realinkomstökning har redan visat sig i form av vikande bostadsefterfrågan. Fritidshusektorn har drabbats ännu mer. Nybyggandet av fritidshus är för

¹ Beräkningar, som utförts inom bl a underhållsfondsutredningens sekretariat, visar att det årliga underhållsbehovet uppgår till ca 1,5 procent av den reala nyproduktionskostnaden för bostäder. Vi har totalt ca 3,8 miljoner lägenheter.

närvarande endast en femtedel av vad det var för 10 år sedan.

Ännu större betydelse för byggproduktionen kan den ekonomiska situationen för den offentliga sektorn få. Som jag nämnde inledningsvis är inemot 80 procent av den totala byggproduktionen helt eller delvis beroende av offentlig finansiering. Besparingarna i den offentliga sektorn riskerar alltså att kraftigt påverka byggproduktionen. Statens och kommunernas egen byggverksamhet riskerar att gå ner drastiskt. Det gäller särskilt underhållet av det statliga och kommunala byggnadsbeståndet. Det är lätt att skjuta på underhållet med hänvisning till att det får utföras när budgetläget har förbättrats. I den kommunala verksamheten beräknas underhållsbehovet vara ungefär lika stort som de kommunala byggnadsinvesteringarna, ca 10 miljarder årligen.² I verkligheten är det utförda underhållet väsentligt lägre. Det innebär följande att det uppgivna behovet av underhåll i det kommunala byggnadsbeståndet skulle kunna utgöra ett mer än dubbelt så stort bidrag till byggproduktionen som industrins byggnadsinvesteringar nu utgör.

Besparingarna i den offentliga sektorn kan också få andra följder. Minskade statliga subventioner till bostadssektorn och höjda kommunala avgifter får effekter på bostadsefterfrågan. Det påskyndar den negativa utvecklingen av bostädernas relativpriser. Under de senaste åren har nämligen bostadskostnaderna haft en tendens att stiga mer än andra kostnader. Det är främst kostnaderna för bränsle, drift och underhåll som stigit avsevärt snabbare än inflationen. Också ränte- och byggnadskostnaderna har stigit mer än inflationen.³ De ökade ränte- och byggnadskostnaderna inom bostadsbyggandet har emellertid, än så länge, till avsevärd del kompensats med ökade subventioner.

Min slutsats i sammanhanget är att det blir en svår, för att inte säga omöjlig, uppgift på 1980-talet att förena papprollen "Bygg Sverige ur krisen" med en hård generell åtstramning av den offentliga sektorn. Det allmänt omfattade önskemålet att industrins investeringar skall öka och bidra till att föra Sverige ur krisen bör inte leda till förhoppningen att en sådan investeringsökning ensam skall lösa byggsektorns kris. Det krävs en mer än 100-procentig ökning av industrins byggnadsinvesteringar för att uppväga en 10-procentig minskning av byggverksamheten i den offentliga sektorn och i bostadssektorn.

Frågan om avvägning mellan investeringar och konsumtion blir över huvud taget mycket besvärlig i den ekonomiska situation som Sverige kommer att befinna sig i under 1980-talet. Kravet att öka investeringarna blir ganska oförenligt med kravet att samtidigt minska konsumtionen, om man ser det från byggsektorns synvinkel och har i minnet att byggnadsinvesteringarna svarar för ca 60 procent av de totala investeringarna. Investeringar på byggområdet (utom främst exportindustrins bygginvesteringar) förutsätter nämligen också en ökad privat och/eller offentlig konsumtion. Det glöms lätt bort att nya byggnadsinvesteringar, generellt sett, förutsätter en konsumtionsökning varje år som uppgår till ca 20 procent av investeringen.

Byggnadsinvesteringar kräver alltså att "annan konsumtion" begränsas för att bereda utrymme för en ökad "bygg-

² Uppgift i *Stadsbyggnad* nr 3/1981.

³ Att byggkostnaderna stiger mer än inflationen är för övrigt ett internationellt fenomen. Det sker samtidigt som byggproduktionen minskar. Minskad byggproduktion borde leda till att byggkostnaderna reellt sett sjunker eftersom ledig kapacitet i byggsektorn borde ha en dämpande effekt på löne- och prisbildningen inom sektorn. Ledig kapacitet i byggsektorn tycks alltså i stället få rakt motsatt effekt.

nadskonsumtion". Om målet, primärt, är att öka byggproduktionen men samtidigt åstadkomma en mindre konsumtionsökning kan en större del av byggkapaciteten användas för att underhålla och förbättra det existerande byggnadskapitalet. Också med tanke på att byggnadskapitalet är stort, inom flera områden, i förhållande till framtida, demografiskt bestämda behov förefaller en sådan inriktning av byggproduktionen vara lämplig.

Byggsektorns utlandsberoende

En annan fråga som jag tycker har fått en alltför undanskymd plats i diskussionen om den svenska byggsektorns problem är det stora beroende som svensk byggmaterialindustri har av de utländska byggmarknaderna. Som jag nämnde inledningsvis är uppemot 100 000 personer i Sverige sysselsatta med produktion för det utländska byggandet. Byggmaterialexporten är en av våra stora exportnäringar. Den sysselsätter dubbelt så många personer som materialproduktionen för det svenska nybyggandet av bostäder. Exportberoendet är dock olika i skilda delbranscher. Höga exportandelar har t ex sågverk och träindustri, järn- och stålverk samt vissa verkstadsindustrier, bl a de som tillverkar hushållsinstallationer och hissar.

Under 1970-talet har byggproduktionen haft en ogynnsam utveckling i de länder som vi är mest beroende av för vår byggmaterialexport, Storbritannien, Frankrike och Väst-Tyskland. Den ogynnsamma utvecklingen i dessa länder fortsätter också på 1980-talet. År 1981 kan man räkna med att byggproduktionen minskade med i genomsnitt 4–5 procent i dessa länder. I Sverige blev minskningen ca 3 procent. I motsats till Sverige, som tidigare faktiskt har haft en ökande byggproduktion under ett antal år — även om ökningen

varit svag — har utvecklingen i flera länder varit negativ under en följd av år. Värst har utvecklingen varit i Storbritannien och Danmark, där byggmarknaderna vissa år minskat med tvåsiffriga procenttal.

Den ogynnsamma utvecklingen av utlandsmarknaden förstärker alltså de svårigheter som den svaga hemmamarknaden förorsakar byggmaterialindustrin. Den vikande utländska byggmarknaden medför emellertid dubbla problem för den svenska materialindustrin. Dels minskar naturligtvis möjligheterna till export och dels ökar importtrycket till Sverige. Utländska byggmaterialfabrikanter har nämligen under senare år uppenbarligen ökat sina försäljningsansträngningar i Sverige. Inom vissa byggmaterialektorer har dessa ansträngningar lyckats. Importen av en del byggmaterial tycks nämligen öka. Samtidigt ökar också exporten av många byggmaterial. På en alltmer internationaliserad byggmaterialmarknad med hårdnande konkurrens blir vi mer utlandsberoende. Det gäller därför att noga studera utvecklingen på byggmaterialmarknaderna.

Det förefaller som om delar av den svenska byggmaterialindustrin har haft svårt att ställa om sig till de strukturförändringar som inträffat. I såväl det inhemska som utländska byggandet har ROT-sektorn ökat samtidigt som nybyggandet har minskat. Också nybyggandet har förändrats från stora projekt, stora hus och tunga byggsystem, till små projekt, små hus med lätta system. Dessa förändringar har kraftigt inverkat på behovet av olika materialslag.

Den svenska byggmaterialindustrin har också andra svårigheter. Den har en förhållandevis stor andel små företag med i många fall dålig marknadsföringskapacitet. Samarbetet är vidare i några fall bristfälligt både inom indu-

strin och mellan industrin och statsmakterna.

Dessa svårigheter borde dock kunna övervinnas. Svenska företag har, trots allt, lång erfarenhet och goda traditioner när det gäller byggmaterialexport. I Sverige finns alla råvaror — trä, metaller, plast m m — och en god teknisk bas för produktutveckling i ett föränderligt byggande. Det finns också goda exempel på svenska byggmaterialföretag som är framgångsrika på exportmarknaderna. Vi har vidare, generellt sett, goda traditioner när det gäller samarbete mellan industrin och statsmakterna något som i hög grad är nödvändigt för ytterligare framgång på exportsidan.

Avslutande synpunkter

Jag har i denna artikel pekat på många svårigheter för en tillväxt av byggproduktionen framöver. Någon läsare kan möjligen få uppfattningen att jag inte tror att "Sverige kan byggas ur krisen". Så är det emellertid inte. Jag anser det vara både nödvändigt och möjligt att upprätthålla och helst också öka byggproduktionen för att få ett väsentligt bidrag till lösningen av våra ekonomiska problem. Även det blygsammare målet — att upprätthålla 1980 års produktionsvolym — blir nog så svårt men samtidigt nödvändigt att nå. Den minskning av byggproduktionen som kan inträffa under 1981 och 1982 motsvarar nämligen mer än 1 procent av BNP och kan medföra en minskning av den totala sysselsättningen med inemot 50 000 personer. Jag är emellertid oroad över hur lätt man ibland anser att detta kan ske. Jag är lika oroad över "det är bara att trycka på knappen"-filosofin, som över tron att om vi bara får igång industriinvesteringarna och avskaffar en del byggnormer så kommer alla problem att lösas.

Inom byggsektorns egna led finns det på många håll en oralistisk tro på att

historiska erfarenheter och 60-talsmetoder skall kunna tillämpas också i framtiden. Jag har försökt visa att många av de grundläggande förutsättningarna för byggproduktionen har ändrats. Det innebär att många traditionella tillväxtområden inom byggandet kommer att stagnera. Det gäller inte minst nybyggnadsverksamheten. Därför måste intresset koncentreras på andra områden där det finns behov av och möjligheter till en samhällsekonomiskt sett lönsam ökad byggproduktion. Jag vill i korthet peka på tre områden av intresse i detta sammanhang.

1. Energisektorn. Behovet av ökade insatser beträffande såväl produktion och distribution av energi som energihushållning för att bl a minska oljeberoendet och underskottet i bytesbalansen är obestritt. Utvecklingen och utbyggnaden av nya produktions- och distributionsformer har ännu inte mer än påbörjats.
2. Transport- och telekommunikationssektorn. En ökad utbyggnad och ett förbättrat underhåll av allmänna kommunikationer — vägar, broar, färjor, kollektiva transport-system etc — kan ge stora samhälls-ekonomiska vinster samtidigt som det ger stora tillskott till byggproduktionen. Satsningen på nya telekommunikations- och informationsbehandlingssystem skapar sysselsättningsmöjligheter för byggsektorn. På sikt kan dessa nya tekniker ge helt nya förutsättningar för samhällsbyggandet och därmed skapa nya investeringsbehov.
3. ROT-sektorn. Särskilt inom bostadsbeståndet och det offentliga byggnadsbeståndet finns det stora behov av avsevärt ökade insatser. Det krävs emellertid en omprövning och utveckling av de finansiella och institutionella förutsättningarna för denna verksamhet. En onyanserad åt-

stramningspolitik får dramatiska negativa effekter för ROT-sektorn och därmed också för byggproduktionen. Värdet av den byggproduktion, som underhållet av bostadsbeståndet och av det offentliga byggnadsbeståndet utgör, är för närvarande fyra gånger större än industrins byggnadsinvesteringar.

En ökad satsning på de sektorer jag här har nämnt bör självfallet inte uteläsa att ansträngningar också görs för att upprätthålla nybyggnadsverksamheten i andra delar av byggsektorn. Det gäller t ex bostadsbyggandet där nybyggandet behöver ökas på flera platser för att motverka en hotande bostadsbrist. Orter med expanderande näringsliv behöver ett ökat bostadsbyggande för att rörligheten på arbetsmarknaden skall främjas. Självfallet måste också industrins investeringar främjas. Det krävs vidare insatser för att underlätta förändringar av materialindustrin så att den blir framgångsrik på både den inhemska och den utländska byggmarknaden.

För att byggsektorn skall kunna bidra till att lösa våra ekonomiska problem krävs således att vi inser att förutsättningarna för byggandet på 1980-talet är väsentligt annorlunda än på 1960-talet. De institutionella förutsättningarna, kreditpolitiken och den ekonomiska politiken måste ändras i ganska väsentliga avseenden för att det skall bli möjligt att på nytt öka byggproduktionen. Det behövs också ökade insikter om byggsektorns betydelse för ekonomi och sysselsättning. Bland många ekonomer finns det en tro att det råder ett starkt konkurrensförhållande mellan byggproduktionen och industriproduktionen. En hög byggproduktion anses vara ett hinder för ökad industriproduktion. Hindren för ökad industriproduktion är emellertid, i dagens läge, knappast bristen på kapital och arbets-

kraft. Det är i stället för låg efterfrågan — från såväl den inhemska som utländska marknaden — och för låg lönsamhet. En betydande del av industriproduktionen, för närvarande ca 15 procent, går till byggsektorn. En ökad byggproduktion ökar efterfrågan på industrivaror och skulle bidra till att öka kapacitetsutnyttjandet i industrin och därmed bidra till en ökad lönsamhet. Byggsektorns stora multiplikator- och acceleratoreffekter skulle, sist men inte minst, kunna bidra till de ökade investeringar i industrin som alla bedömare anser vara så nödvändiga.

Referenser

Bristen på kunskap om byggsektorns ekonomiska betydelse är påfallande. Det gäller såväl elementär statistik som vetenskaplig analys. Under senare delen av 1970-talet har utvecklings- och forskningsinsatserna dock ökat. De viktigaste publikationerna är:

- Andersson, Å, och Johansson, B, [1981], "Byggsektorns dynamiska effekter på samhällsekonomin". En ännu inte publicerad uppsats presenterad vid en av bostadsdepartementet i oktober 1981 anordnad hearing om byggsektorn.
- Anderstig, C, [1981], "Byggsektorn och utrikeshandeln", se ovan.
- Byggnadsindustri och byggmaterialindustri* (SIND 1977:5 och 1978:5, huvudförfattare: Kjell Olsson).
- Johansson, B, [1981], "Bostadssektorns föräldrade besluts- och informationssystem", ingår i *Bostadsfrågan under 80-talet*, LiberFörlag.
- Jussil, S, [1981], "Hur många nya bostäder behöver vi?", *Att Bo*, nr 1.
- [1981], "Bostäder och ekonomi under 80-talet", *Att Bo*, nr 2.
- Långtidsutredningen (SOU 1980:52 och särskilt Bilaga 4, Byggnads- och anläggningsindustrin, Ds E 1981:2 av Kjell Olsson).
- Normann, G, [1979], "Bygga och bo 1975—1985", ingår i *Byggmarknad, sjöfart och varuhandel*, en specialstudie för IUI:s långtidsbedömning 1979, del 3.

Bland statistiska publikationer kan nämnas: *Annual Bulletin of Housing and Building Statistics for Europe*, United Nations, NY 1980.

Information i prognosfrågor 1980:6 Befolkningen år 2000, SCB

National Accounts of OECD countries 1962—79, Paris 1981.

Statistiska meddelanden N 1980:3 och appendix avseende Input-outputtabeller för Sverige 1975.

Statistiska meddelanden N 1980:4 och appendix avseende Nationalräkenskaper 1970—79.